

## บทที่ 3

### วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาการดำเนินการป้องกันยาเสพติดในชุมชนตำบลนครชุม จังหวัดกำแพงเพชร โดยจะเป็นการวิจัย เพื่อศึกษาประวัติของชุมชน ลักษณะทางภูมิศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจและสังคม การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน การป้องกันยาเสพติดในชุมชนที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งข้อเสนอแนะของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาและเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง
2. การกำหนดแหล่งข้อมูล
3. วิธีการและการเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การตรวจสอบข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

#### 1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นตำรา เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์เพื่อรวบรวมแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดแนวทางในการศึกษาวิจัย และการทำเครื่องมือเพื่อรวบรวมข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ปรึกษาขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ท่านอื่น ๆ ผู้มีความรู้และประสบการณ์จากสามัญศึกษาจังหวัด รวมทั้งแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับงานวิจัยเชิงคุณภาพ

## 2. การกำหนดแหล่งข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการป้องกันยาเสพติดในชุมชนตำบลนครชุม โดยมุ่งศึกษาหาคำตอบว่า ป्राกฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขและปัจจัยแวดล้อมอะไรบ้าง มีการดำเนินการ ผลการดำเนินการ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ รวมถึงข้อเสนอแนะของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด ผู้ที่จะให้ข้อมูลเหล่านี้ได้จะต้องเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในปรากฏการณ์ ผู้วิจัยจึงได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อเก็บข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 42 คนดังนี้

- ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 11 หมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1 คน อาสาสมัครสาธารณสุข 3 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน และประชาชนในชุมชนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Person) จำนวน 12 คน

- เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครูอาจารย์ 7 ท่าน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข 4 ท่าน เจ้าหน้าที่ตำรวจ 1 ท่าน

## 3. วิธีการและการเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ภาพรวมของทั้งหมดของการป้องกันยาเสพติดในชุมชนตำบลนครชุม ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

3.1 ตัวผู้วิจัยเอง นับเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด เพราะการวิจัยในแนวนี้นับเป็นการวิจัยที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ รวมทั้งการสังเกตสิ่งแวดล้อมและปฏิกิริยาของผู้ให้ข้อมูลตลอดเวลา เพื่อเก็บภาพของอารมณ์และความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล นำมาวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด

3.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Information Interview) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการนี้ ผู้วิจัยปล่อยให้บรรยากาศของการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตรอง ไม่เคร่งครัดในเรื่องขั้นตอนและลำดับของคำถามเพื่อความเป็นกันเองและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถามและผู้ตอบ ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่จะรวบรวมข้อมูลให้กว้าง ๆ เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ ซึ่งมีประเด็นคำถามดังนี้

### ส่วนที่ 1 บริบทของชุมชน

- ประวัติชุมชน สภาพภูมิศาสตร์ การปกครอง ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ
- การเข้าร่วม การให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

### ส่วนที่ 2 การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน

- กลุ่มที่มีการเสพยาเสพติด
- สาเหตุของการเสพยาเสพติด

### ส่วนที่ 3 การป้องกันยาเสพติดในชุมชน

- การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดในชุมชน
- บทบาทของประชาชนต่อโครงการ การมีส่วนร่วมของประชาชน ความสำเร็จ
- ผลการดำเนินการ
- ปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินการ
- การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ เอกชน

### ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด

- ข้อเสนอแนะของชุมชนในการป้องกันยาเสพติดในชุมชน

3.3 วิธีการสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประชุมของหมู่บ้าน ทำให้ได้เห็นพฤติกรรมของการเข้าร่วม และใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยไม่ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้ตัวว่ากำลังถูกสังเกตอยู่ โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตลักษณะนี้ก่อนที่จะดำเนินการเก็บข้อมูล เช่น การสำรวจสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน สังเกตขณะดำเนินการสัมภาษณ์

3.4 การบันทึกข้อมูล ในการเข้าไปเก็บข้อมูลในชุมชนทุกครั้ง ผู้วิจัยจะทำการบันทึกในรายละเอียดต่าง ๆ ที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ การพูดคุย เพื่อป้องกันการลืมและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ว่าเป็นข้อมูลที่ครบถ้วนตามกรอบแนวคิดในการศึกษาหรือไม่ หากข้อมูลไม่ครบถ้วนผู้วิจัยจะกลับเข้าไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจนกว่าจะครบตามความต้องการ

#### 4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเข้าไปศึกษาข้อมูลในพื้นที่ ผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมในการเข้าศึกษา โดยนำหนังสือแนะนำตัวขออนุญาตเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยนำหนังสือแจ้งนายอำเภอ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด ผู้กำกับการตำรวจภูธร ผู้อำนวยการโรงเรียน วชิรปราการวิทยาคม และเข้าพบเพื่อแนะนำตัว พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เนื่องจากตำบลนครชุมเป็นตำบลที่อยู่ใกล้กับตัวจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีแม่น้ำปิงกั้นกลางเพียงข้ามสะพานก็ไปมาหาสู่กันได้โดยสะดวก และตัวผู้วิจัยเองก็เป็นชาวจังหวัดกำแพงเพชรโดยกำเนิด จึงมีความคุ้นเคยกับผู้คนในตำบลนครชุม อยู่แล้ว ประกอบกับมารดาของผู้วิจัยเป็นข้าราชการครูสอนอยู่โรงเรียนบ้านนครชุมมากกว่า 20 ปี จึงเป็นที่คุ้นเคยของประชาชนในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยมักพามารดาไปเก็บข้อมูลด้วยเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและไว้วางใจในตัวผู้วิจัยมากขึ้น

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นัดหมายกับกำนัน เพื่อแนะนำผู้วิจัยกับผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านว่าผู้วิจัยเป็นนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เข้ามาทำการศึกษาค้นคว้าป้องกันยาเสพติด ในชุมชนตำบลนครชุม โดยจะสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครหมู่บ้าน ด้วยตนเองเป็นการส่วนตัว ที่บ้าน หรือสถานที่นัดหมาย โดยมีอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านเป็นผู้พาไป ทำให้ได้รับความไว้วางใจในการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลมากยิ่งขึ้น

ในการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ บันทึกข้อมูลด้วยแบบบันทึกข้อมูลสนาม และเทปบันทึกเสียง โดยแบ่งช่วงของการสัมภาษณ์เป็น

- สัมภาษณ์ในหัวข้อที่เกี่ยวกับบริบทของชุมชน และสถานการณ์ปัญหาเสพติดในชุมชน ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติชุมชน สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการปกครองในชุมชน ส่วนด้านสถานการณ์ยาเสพติด เป็นการสัมภาษณ์ที่มุ่งเน้นทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของประเภทยาเสพติดเพื่อวิเคราะห์เงื่อนไข ปัจจัยแวดล้อมที่ก่อให้เกิดสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว

- สัมภาษณ์เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดในชุมชน ในเรื่องของการดำเนินการ ปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินการ ในบางครั้งการสัมภาษณ์ไปเกี่ยวข้องกับข้อมูลของพฤติกรรมของบุคคลในชุมชนที่ก่อให้เกิดปัญหา เช่น ผู้เสพ ผู้ค้า หรือแม้แต่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ก่อให้เกิดปัญหาใน

ลักษณะอื่น ๆ ทำให้ได้ข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริงเนื่องจากความหวาดระแวง ดังนั้นในการสัมภาษณ์จึงเน้นไปในด้านการดำเนินการที่เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด มากกว่าจะให้ความสนใจในประเด็นของตัวการที่ทำให้เกิดปัญหาซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง และยังเป็นการกระตุ้นและเพิ่มความภาคภูมิใจในศักยภาพของชุมชนในการป้องกันยาเสพติดอีกด้วย

-สัมภาษณ์แนวคิดของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด เป็นการให้ผู้รับการสัมภาษณ์ได้เสนอแนวคิด วิธีการ ในการป้องกันยาเสพติดในชุมชน

หลังจากที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์บุคคล ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดในชุมชนแล้ว ก็รวบรวมข้อมูลแยกแยะ วิเคราะห์ หากข้อมูลใดไม่ครบถ้วน ผู้วิจัยก็จะเข้าไปเก็บข้อมูลในส่วนนั้น ๆ เพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล

## 5. การตรวจสอบข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนแล้ว การตรวจสอบข้อมูลในการทำวิจัยต้องกระทำไปพร้อม ๆ กับที่เก็บข้อมูล เป็นการตรวจสอบทันทีในสนาม หลังจากตรวจสอบข้อมูลในสนามแล้ว ผู้วิจัยสามารถตรวจสอบข้อมูลได้อีกเป็นระยะ ๆ เช่น หลังจากได้เขียนบันทึกภาคสนามและอ่านบันทึกนั้นแล้ว เมื่อต้องการตรวจสอบข้อมูลนั้นย่อมกระทำได้ เมื่อออกจากภาคสนามไปแล้ว และอยู่ในระหว่างวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสุดท้าย ก็อาจย้อนกลับมาตรวจสอบข้อมูลบางส่วนได้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2536, หน้า108) และผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) คือในคำถามเดียวกัน ถ้าต่างบุคคล ต่างเวลา ต่างสถานที่ จะได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตรงกันหรือไม่ พร้อมกันนี้ยังต้องตรวจสอบข้อมูลจากตำรา เอกสาร ประกอบ

## 6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษากการป้องกันยาเสพติดในชุมชนตำบลนครชุมในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูล จึงดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดเวลาที่ทำการศึกษา โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาในแต่ละครั้งทำการแยกแยะข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ และพิจารณาถึงความพอเพียงและความสมบูรณ์ของข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ เพื่อให้ได้เป็นภาพรวมของการป้องกันยาเสพติดในชุมชนตำบลนครชุม ตามสภาพความเป็นจริง